

Socialutskottets yttrande

1980/81:5 y

över kompletteringspropositionen, såvitt avser riktlinjer för den kommunala ekonomin i den mån de avser socialutskottets beredningsområde

Till finansutskottet

I kompletteringspropositionen ingår i det reviderade budgetförslaget ett avsnitt om riktlinjerna för den kommunala ekonomin (prop. 1980/81:150, bilaga 2, avsnitt 1.8). I hemställan (mom. 2) begärs ett godkännande av vad som anförts om riktlinjerna.

I det reviderade budgetförslaget bereds riksdagen också tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om översynsprojekt (bilaga 2, avsnitt 2.1 Översynsprogram).

Finansutskottet har i skrivelse till socialutskottet hänvisat till innehållet i de angivna avsnitten och uttalat att socialutskottet vid behov kan yttra sig i berörda frågor.

Socialutskottet avger i det följande yttrande över dels avsnittet i propositionen om riktlinjer för den kommunala ekonomin, såvitt avser utskottets beredningsområde, dels den med anledning av propositionen väckta motionen 1980/81:2190 av Olof Palme m. fl. (s) i motsvarande del.

Utskottet

De krav som ställs på den kommunala verksamheten är stora och det ekonomiska utrymmet för ökade insatser inom sektorn är mycket begränsat. Av samhällsekonomiska skäl är det nödvändigt att begränsa den kommunala konsumtionsökningen år 1982. I proposition 1980/81:116 anges att den kommunala konsumtionen inte bör tillåtas öka med mer än 1 %. I finansutskottets av riksdagen godkända betänkande i ämnet uttalas att av tillgängliga kalkyler framgår att den enda utvägen för att klara också en till 1 % sänkt konsumtionstillväxt 1982 utan kraftiga utdebiteringshöjningar är att statsmakterna omprövar flertalet av de reformer som berör den kommunala verksamheten under de närmaste åren (prop. 1980/81:116, FiU 31, rskr 290).

I kompletteringspropositionen har gjorts bedömningen att även för åren efter år 1982 krävs att den kommunala expansionen begränsas till högst 1 % per år. En sådan begränsning innebär likväl att den kommunala konsumtionen prioriteras framför både privat och statlig konsumtion. Av en i propositionen redovisad rapport av en särskild arbetsgrupp om kommunernas ekonomi (KEA) framgår att befolkningsutvecklingen samt fullföljandet av vissa beslutade eller planerade reformer och utbyggnadsprogram medför

att den kommunala konsumtionen ökar med 2,7 % år 1982, 2,1 % år 1983 och 1,5 % år 1984. Enbart befolkningskomponenten skulle kräva en årlig ökning på ca 0,5 % för att bibehålla den nuvarande konsumtionsstandarden. Av olika planerade utbyggnader svarar barnomsorg, långtidssjukvård och öppen sjukvård för de största bidragen till angivna volymökningar.

I propositionen sägs vidare att om den kommunala expansionen skall kunna begränsas i önskvärd grad kraftfulla åtgärder måste vidtas av såväl stat som kommuner och landstingskommuner. Det hävdas vidare att det torde bli ofrånkomligt att ompröva takten i utbyggnaden även på de prioriterade områdena för att en samhällsekonomiskt godtagbar utveckling skall kunna realiseras. Efter samråd med socialministern anför budgetministern följande om barnomsorgen (bil. 2 s. 30).

Om kommunernas barnomsorgsplaner så som de redovisades till socialstyrelsen våren 1980 skulle realiseras innebär detta att hela det samhälls-ekonomiska utrymme som står till buds för ökning av kommunernas konsumtionsvolym intecknas och mer därtill. De uppgifter som nu föreligger rörande barnomsorgsutbyggnaden åren 1980 och 1981 tyder på att en viss uppbromsning har skett i förhållande till angivna planer. Om kommunerna skall kunna begränsa volymökningen till ca 1 % kommer daghemsutbyggnaden inte att kunna förverkligas i den takt som förutsatts i kommunernas planer. Nya platser i barnomsorgen måste i stor utsträckning tillskapas genom ett effektivare utnyttjande av redan befintliga resurser. Möjligheter till omprioriterings- och rationaliseringsåtgärder måste således utnyttjas i en helt annan utsträckning än tidigare. Det underlättas av ett slopande av den statliga detaljregleringen av barnomsorgen. Chefen för socialdepartementet kommer senare i annat sammanhang att återkomma till regeringen med förslag i denna fråga.

Vad som i sistnämnda hänseende åsyftas är en sedan länge aviserad proposition om förenklade statliga regler inom barnomsorgen.

Beträffande utbyggnaden av långtidssjukvården anför i propositionen följande (bil. 2 s. 30).

För landstingskommunerna utgör utbyggnaden av långtidssjukvården en viktig förklaring till volymökningen de närmaste åren. Här planeras en utbyggnad med närmare 1 800 platser per år. Samtidigt förutsätts satsningar på hemsjukvården och övrig öppen vård. Utbyggnaden av långtidssjukvården är prioriterad. För att det skall bli möjligt för landstingskommunerna att dämpa ökningstakten i verksamhetsvolymen de närmaste åren krävs emellertid att utbyggnaden begränsas till vad som motiveras av befolkningsförändringarna, dvs. ca 1 000 platser per år. En eventuell utbyggnad därutöver bör enbart ske i den utsträckning resurser kan frigöras genom omprioritering. Det skall här betonas att prioriteringen av långtidssjukvården inte snävt bör begränsas till enbart den slutna sjukhusvården för äldre. I många fall kan ett alternativ vara att i stället bygga ut sjukvård i hemmet och övrig primärvård samt den sociala hemtjänsten.

I motion 1980/81:2190 av Olof Palme m. fl. (s) uttalas att – liksom för år 1982 – ett mål innebärande en årlig tvåprocentig konsumtionsökning bör

kunna ställas upp på något längre sikt. Motionärerna uttalar att en sådan ram innebär en kraftig dämpning av den kommunala konsumtionsökningen jämfört med vad som tidigare varit fallet. Det bör likväl bli möjligt, anför motionärerna, att inom denna ram klara en fortsatt utbyggnad av långvården och barnomsorgen. Utrymmet för andra standardförbättringar kommer dock att bli mycket ringa. Den av regeringen satta ramen skulle däremot inte medge en sådan utbyggnad, utan i stort sett endast täcka de automatiska kostnadsökningar som kommunerna till följd av befolkningsförändringar m. m. erfarenhetsmässigt brukar drabbas av.

Motionärerna menar att genom vad som anförts i propositionen och som ovan redovisats det i praktiken blir fråga om att sätta stopp för barnomsorgens utbyggnad. Det kommer inte att gå att uppfylla 1976 års riksdagsbeslut om utbyggnaden av barnomsorgen under avsedd tid. Motionärerna anser dock att detta inte får betyda att man släpper ambitionen för barnomsorgen. Inom den av motionärerna förordade ramen för utvecklingen av den kommunala sektorn bör därför en fortsatt utbyggnad ske.

Då det gäller utbyggnaden av långtidsvården uttalar motionärerna att med hänsyn till den utveckling av den kommunala verksamheten som förordas i motionen och genom att landstingen även i fortsättningen får medel från den allmänna försäkringen (prop. 1980/81:187) en fortsatt utbyggnad bör kunna ske så att nya brister och köer inte uppstår.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att riksdagens beslut år 1976 om utbyggnaden av barnomsorgen innebär bl. a. ett fastläggande av en målsättning att hela behovet av barnomsorg för barn till förvärvsarbete och studerande föräldrar samt för barn med behov av särskilt stöd skulle tillgodoses inom en tioårsperiod, dvs. senast i slutet av år 1986.

Socialutskottet har i ett den 14 maj avgivet enhälligt betänkande – efter en redovisning för vad kompletteringspropositionen innehåller i här aktuellt avseende och för aktuella uppgifter rörande barnomsorgsutbyggnaden – anfört följande (SoU 1980/81:40 s. 4).

Utskottet vill för sin del konstatera att det inte föreligger någon omständighet som ger anledning ompröva tidigare beslut om barnomsorgsutbyggnaden i vad avser målet för utbyggnaden. Som framgått av det föregående ställer befolkningsutvecklingen sådana krav på kommunernas resurser att endast ett begränsat utrymme för utbyggnad av barnomsorgen och för insatser på övriga prioriterade områden kan uppnås inom ramen för en acceptabel volymökning. Huruvida det nyss angivna målet kan nås inom den fastställda tioårsperioden är för dagen omöjligt att ange. I det ekonomiskt ansträngda läget för kommunerna blir omdisponeringar troligen nödvändiga för att skapa utrymme för en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen. Utskottet anser att hög prioritet även i fortsättningen måste ges åt detta område.

De resurser som nu finns inom barnomsorgssektorn eller som kan tillföras denna måste utnyttjas effektivt. Alla möjligheter till omdisponeringar och rationaliseringar måste tillvaratas. Utskottet vill i anslutning till vad som anförts i kompletteringspropositionen om slopande av detaljregleringen av

barnomsorgen med skärpa understryka angelägenheten av att den väntade propositionen snarast framläggs.

Utskottet vidhåller sitt sålunda redovisade enhälliga ställningstagande rörande barnomsorgsutbyggnaden. Vad som anförts av utskottet står inte i motsättning till det förhållandet att det råder olika meningar om vilken kommunal konsumtionsutveckling som kan accepteras från samhällsekonomisk synpunkt. Eftersom barnomsorgen tillhör de prioriterade områdena inom den kommunala sektorn måste ett ökat utrymme för konsumtion inom sektorn medföra en snabbare barnomsorgsutbyggnad. Det ankommer emellertid inte på socialutskottet att bedöma vilken volymutveckling för den kommunala konsumtionen som med hänsyn till samhällsekonomin kan accepteras.

Då det gäller utbyggnaden av långtidsvården äger vad som anförts om barnomsorgen i huvudsak motsvarande tillämpning.

Stockholm den 19 maj 1981

På socialutskottets vägnar
GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Gabriel Romanus (fp), Karl Leuchovius (m), Rune Gustavsson (c), Evert Svensson (s), Anna-Greta Skantz (s), Mårten Werner (m), Erik Larsson (c), Ivar Nordberg (s), Blenda Littmarck (m), Kjell Nilsson (s), Kersti Swartz (fp), Stig Alftin (s), Karin Israelsson (c) och Anita Persson (s).

Avvikande mening

av Göran Karlsson, Evert Svensson, Anna-Greta Skantz, Ivar Nordberg, Kjell Nilsson, Stig Alftin och Anita Persson (alla s) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 4 börjar med "Utskottet vidhåller" och slutar med "motsvarande tillämpning" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att den ökning av den kommunala konsumtionen med 2 % som förordats i den socialdemokratiska partimotionen 1980/81:2190 ger möjlighet till en fortsatt utbyggnad av barnomsorgen och långvården. Även med en tvåprocentig ökningstakt kommer det dock sannolikt att ta längre tid att infria 1976 års beslut om barnomsorgen än vad som ursprungligen beräknats. Barnomsorgen och långtidsvården tillhör de områden som måste ges hög prioritet. Det råder fortfarande stor brist på platser inom dessa områden och samhället måste även i en kristid söka bevara ambitionerna om en så snabb utbyggnad som möjligt. Utskottet tillstyrker därför bifall till den socialdemokratiska partimotionen.